

НАУЧНО ИСТРАЖИВАЧКИ ПРОЈЕКАТ

**„НАЧЕЛА ДОБРЕ ВЛАДАВИНЕ – НАЧЕЛО
ПРАВНЕ СИГУРНОСТИ И НАЧЕЛО
ПРАВИЧНОСТИ“**

ТЕМАТСКИ ЗБОРНИК - ПРОЈЕКАТ

Косовска Митровица
2018. године

НАУЧНО ИСТРАЖИВАЧКИ ПРОЈЕКАТ
*„Начела добре владавине – начело правне сигурности и начело
правичности“ за период 2016-2018. година*

Издавач:

Правни факултет у Приштини са привременим седиштем у Косовској
Митровици

За издавача

Проф. др Владан Михајловић, декан

Главни и одговорни уредник

Проф. др Владимир Боранијашевић, руководиолац пројекта

Секретар пројекта

Проф. др Јелена Беловић

Уређивачки одбор:

Проф. др Владан Михајловић

Проф. др Марија Крвавац

Проф. др Олга Јовић Прлаиновић

Проф. др Дејан Мирковић

Доц. др Саша Атанасов

Технички уредник

Младен Годоровић

Дизајн корица

Кварк Краљево

Штампа

Кварк Краљево

Тираж:

50 примерака

ISBN 978-86-6083-055-7

**Штампање овог зборника помогло је Министарство просвете, науке и
технолошког развоја Републике Србије**

Др Владимир БОРАНИЈАШЕВИЋ*

347.9
342.722:347.962.6

ПРАВО НА ПРАВИЧНО ЗАДОВОЉЕЊЕ

- Према Закону о заштити права на суђење у разумном року –

Апстракт: Правично задовољење представља један од модалитета заштите права на суђење у разумном року. Одредбама Закона о заштити права на суђење у разумном року предвиђен је захтев за правично задовољење као једно од средстава којима се може заштитити право на суђење у разумном року. Право на правично задовољење имају странке које су путем приговора ради убрзања поступка и, евентуално, путем жалбе покушале да заштите своје право на суђење у разумном року јер се тек након коришћења ових правних средстава странкама омогућује да користе средство којим ће захтевати правично задовољење. У раду је указано на правила која се односе на круг лица која имају право на правично задовољење и рокове у којима се правично задовољење може тражити, обрађене су све врсте правичног задовољења које су предвиђене законом и детаљно су анализирана специфична правила по којима се поступа у поступку за остваривање права на правично задовољење пред Државним правобранилаштвом и пред судом.

Кључне речи: право на суђење у разумном року, право на правично задовољење, Државно правобранилаштво, предлог за поравнање, тужба, пресуда.

1. УВОД

Као што је познато, у Републици Србији је 2015. године донет Закон о заштити права на суђење у разумном року.¹ Значај доношења ЗЗПСРР је велики јер је право на суђење у разумном року добило статус законског права² и обезбеђена је могућност његове судске заштите. Одредбама закона су предвиђена средства којима се штити право на суђење у разумном року, прописана су мерила за оцену трајања суђења у разумном року, као и

* Редовни професор, Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, vladimir.boranjasevic@pr.ac.rs.

¹ Закон о заштити права на суђење у разумном року – ЗЗПСРР, Службени гласник РС, бр. 40/2015.

² Јасмина Васовић, Предговор, Закон о заштити права на суђење у разумном року, Службени гласник, Београд, 2015, 7.

специфична правила по којима се поступа у поступку заштите права на суђење у разумном року.³

У поступку за заштиту права на суђење у разумном року, као посебном ванпарничном поступку, штити се право на суђење у разумном року, утврђује да ли је до повреде права на суђење у разумном року дошло и изричу мере којима се убрзава поступак правне заштите у коме је ово право странака повређено. У овом посебном ванпарничном поступку се сходно примењују правила општег ванпарничног поступка⁴ али је законодавац предвидео и специфична правила по којима се у поступку заштите права на суђење у разумном року поступа.⁵

Законодавац прописује врсте правних средстава којима се може заштитити право на суђење у разумном року. У та средства спадају: приговор ради убрзавања поступка, жалба и захтев за правично задовољење.⁶ У комбинованом систему заштите права на суђење у разумном року, приговор ради убрзавања поступка и жалба представљају превентивна средства којима се настоји да се поступак убрза а захтев за правично задовољење представља компензаторно правно средство.⁷ Однос предвиђених средстава за заштиту права на суђење у разумном року је постављен на условљавајући начин јер приговор и жалба представљају средства којима се странкама омогућава да активно учествују у спречавању повреде права на суђење у разумном року а тек након коришћења ових правних средстава се странци омогућује да користи средство којим ће захтевати правично задовољење.⁸ Дакле, како се не би закључило да се сваки од ових средстава покреће поступак за заштиту права на суђење у разумном року, неопходно је напоменути да се поступак покреће приговором

³ О ранијим законским решењима у домену заштите права на суђење у разумном року, вид. Владимир Боранијашевић, „О заштити права на суђење у разумном року“, Тематски зборник радова „Начела добре владавине – начело правне сигурности и начело правичности“, Правни факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица, 2016, 69 - 80.

⁴ Чл. 7. ст. 3. ЗЗПСРР.

⁵ Детаљно видети: Владимир Боранијашевић, „Поступак за заштиту права на суђење у разумном року“, Тематски зборник радова „Начела добре владавине – начело правне сигурности и начело правичности“, Правни факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица, 2017, 57 - 68.

⁶ Чл. 3. ст. 1. тач. 1-3. ЗЗПСРР.

⁷ Славољуб Царић, Право на суђење у разумном року, Службени гласник, Београд, 2015, 91.

⁸ Тако: Марија Салма, „Суђење у разумном року – правна средства којима се штити право на суђење у разумном року“, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 3/2015, 1005.

ради убрзавања поступка а да се жалба и захтев за правично задовољење могу користити тек пошто буде окончано одлучивање о приговору.⁹

2. ПРАВО НА ПРАВИЧНО ЗАДОВОЉЕЊЕ

Право на правично задовољење имају странке које су путем приговора ради убрзања поступка и, евентуално, путем жалбе покушале да заштите своје право на суђење у разумном року. Право на правично задовољење због повреде права на суђење у разумном року припада: странци чији је приговор ради убрзања поступка усвојен, а која није поднела жалбу;¹⁰ странци чија је жалба одбијена уз потврђивање првостепеног решења о усвајању приговора¹¹ и странци чија је жалба усвојена.

⁹ В. Боранијашевић, (2017), 57.

¹⁰ У случају да је приговор основан, председник суда доноси решење којим усваја приговор и утврђује повреду права на суђење у разумном року. Тачније, председник суда на основу спроведеног испитног поступка, на основу достављеног извештаја судије, председника судског већа или јавног тужиоца, прегледа списка предмета и примене мерила за оцену трајања суђења у разумном року утврђује да је приговор странке основан и да је дошло до повреде права на суђење у разумном року. Тада доноси решење којим утврђује повреду права на суђење у разумном року. Решењем које има специфичну садржину се утврђује повреда права на суђење у разумном року и судији или јавном тужиоцу се детаљно указује на разлоге због којих је повређено право странке на суђење у разумном року. Такође, решењем се судији налаже предузимање процесних радњи чије ће предузимање бити делотворно (чл. 11. ст. 1. ЗЗПСПР) и које ће утицати на убрзање поступка у коме је дошло до повреде права на суђење у разумном року. Наложене процесне радње судија је дужан да предузме у року који председник суда одређује у решењу којим усваја приговор и налаже судији предузимање радњи. Рок за предузимање ради, не може бити краћи од 15 дана нити дужи од четири месеца. Вид. и Срђан Цвијановић, „Право на суђење у разумном року и дисциплинска одговорност носилаца правосудне функције за повреду права на суђење у разумном року“, ПРАВО – теорија и пракса, бр. 7-9/2016, 8.

Поступак је другачији када је у питању јавни тужилац. Председник суда који води поступак за заштиту права на суђење у разумном року, непосредно вишем јавном тужиоцу доставља извештај јавног тужиоца који је он доставио у току испитног поступка и решење којим је приговор ради убрзавања поступка усвојио. Извештај јавног тужиоца и решење којим је утврђено да је јавни тужилац повредио право на суђење у разумном року доставља се и странци која је поступак покренула. Непосредно виши јавни тужилац по пријему решења које је донео председник суда, дужан је да донесе обавезно упутство којим јавном тужиоцу који је повредио право на суђење у разумном року налаже предузимање процесних ради којима ће се поступак убрзати.

¹¹ Председник непосредно вишег суда жалбу ће одбити без испитног поступка ако је очигледно неоснована с обзиром на трајање поступка које је наведено у жалби (чл. 17. ст. 4. ЗЗПСПР). У случају да се спроводи испитни поступак, председник непосредно вишег суда разматра списе предмета које му је заједно са жалбом доставио председник

Врсте правичног задовољења предвиђене су одредбама закона. Према одредби из чл. 23. ст. 1. т. 1-3. ЗЗПССР врсте правичног задовољења су: право на исплату новчаног обештећења за неимовинску штету¹² која је странци изазвана повредом права на суђење у разумном року; право на објављивање писане изјаве Државног правобранилаштва којом се утврђује да је странци било повређено право на суђење у разумном року и право на објављивање пресуде којом се утврђује да је странци било повређено право на суђење у разумном року.

Право на правично задовољење стиче се у различитим временским тренуцима, у зависности од тога која странка захтева правично задовољење. У случају да правично задовољење захтевају странка чији је приговор усвојен а није поднела жалбу или странка чија је жалба одбијена уз потврђивање првостепеног решења о усвајању приговора, право на правично задовољење се стиче када истекне рок у коме је судија или јавни тужилац био дужан да предузме наложене процесне радње ради убрзања поступка. С друге стране, странка чија је жалба усвојена,¹³ право на правично задовољење стиче од тренутка када прими решење о усвајању жалбе.

суда који је одлучивао о приговору. И председник непосредно вишег суда приликом одлучивања о жалби примењује мерила за оцену трајања суђења у разумном року која су предвиђена законом. У поступку по жалби председник непосредно вишег суда одлучује тако што: доноси решење и одбија жалбу, потврђујући првостепено решење донето по приговору (вид. Решење Врховног касационог суда Рж1 гп 7/2017 од 10. априла 2017. године, <https://www.vk.sud.rs/sr/rjl-gp-72017-дужина-трајања-поступка>, 10. јул 2018), усваја жалбу и преиначује првостепено решење (вид. Решење Врховног касационог суда Рж г 1363/2016 од 21. децембра 2016. године, <https://www.vk.sud.rs/sr/rj-g-13632016-понашање-суда>, 10. јул 2018); усваја жалбу и одлучује о приговору или усваја жалбу и доставља је надлежном јавном тужиоцу (чл. 18. ст. 2. ЗЗПССР). Председник непосредно вишег суда одбија жалбу у случају да је она неоснована и потврђује првостепено решење о приговору које је донео председник суда, односно судија одређен годишњим распоредом послова за поступање у поступцима за заштиту права на суђење у разумном року.

¹² Иако је оборива, у пракси Европског суда за људска права постоји снажна претпоставка да претерано дуг поступак изазива нематеријалну штету странци, због стања узнемирености, непријатности и живота у продуженој неизвесности о исходу суђења (Видети: Образложење Закона о заштити права на суђење у разумном року, 21, <https://www.mpravde.gov.rs/sekcija/53/radne-verzije-propisa.php>, 08. јул 2018).

¹³ Чл. 22. ст. 1. ЗЗПССР. Онда када оцени да је жалба основана, председник непосредно вишег суда усваја жалбу и преиначује првостепено решење. У том случају, када преиначи првостепено решење о одбијању приговора и утврди да је дошло до повреде права на суђење у разумном року, он решењем налаже судији процесне радње које треба да предузме и убрза поступак. У случају да се ради о повреди коју је начинио јавни тужилац, председник непосредно вишег суда своје решење којим преиначава решење о одбијању приговора доставља непосредно вишем јавном тужиоцу од оног јавног тужиоца коме се доставља решење председника суда о усвајању приговора и он је дужан да у року од осам дана од дана пријема тог решења донесе обавезно упутство

3. ПОСТУПАК ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА НА ПРАВИЧНО ЗАДОВОЉЕЊЕ

Поступак за остваривање права на правично задовољење је специфичан. Странка која је стекла право на правично задовољење своје право може остваривати у поступку пред Правобранилаштвом, подношењем предлога за поравнање, или у поступку пред судом, подизањем тужбе против Републике Србије.

3.1. Поступак пред правобранилаштвом

Правобранилаштво је орган који обавља послове заштите имовинских права и интереса Републике Србије, аутономне покрајине, односно јединице локалне самоуправе¹⁴ а када су у питању имовинска права и интереси државе, послове правобранилаштва обавља Државно правобранилаштво.¹⁵ Осим што заступа Републику Србију у поступцима пред судовима, арбитражама, органима управе и другим надлежним органима, као и у поступцима пред страним и међународним судовима и арбитражама и другим надлежним органима у иностранству, Државно правобранилаштво заступа Републику Србију и пред Европским судом за људска права, има овлашћење да покрене поступак за оцену уставности закона, односно оцену уставности и законитости других општих правних аката када је то законом предвиђено.¹⁶ Државно правобранилаштво има још једну значајну функцију, која је важна са аспекта излагања у даљем тексту овог рада. Државно правобранилаштво има овлашћење да пре покретања судског поступка, поступка пред органом управе или другим надлежним органом, размотри могућност споразумног решавања спорног односа, на своју иницијативу или иницијативу супротне стране.¹⁷ Ради се о посебно битној функцији која се

којим јавном тужиоцу налаже предузимање процесних радњи којима ће се поступак убрзати. Подразумева се да надлежни јавни тужилац одређује и рок у коме ће јавни тужилац предузети радње и примерен рок у коме ће га обавестити о предузетим радњама. Вид. и Маја Глушчевић, „Закон о заштити права на суђење у разумном року“, Избор судске праксе бр. 9/2005, 11-12.

¹⁴ Чл. 2. ст. 1. Закона о правобранилаштву - ЗП, Службени гласник РС, бр. 55/2014.

¹⁵ Чл. 2. ст. 2. ЗП.

¹⁶ Државно правобранилаштво има и друга овлашћења. Вид. чл. 14 – 18. ЗП.

¹⁷ Чл. 21. ст. 1. ЗП. Детаљно: Гордана Станковић, Љубица Мандић, Организационо грађанско процесно право, Свен Ниш, Косовска Митровица, 2013, 154 – 155.

састоји у деловању Државног правобранилаштва које може довести до мирног решења спора.

Странка која има право на правично задовољење може Правобранилаштву да поднесе предлог за поравнање.¹⁸ Она то може да учини у законом прописаном року и то у року од шест месеци од дана када је стекла право на правично задовољење. У зависности о којој странци као титулару права на правично задовољење се ради, рок ће почињати у различитим временским тренуцима – од тренутка истека рока у коме је судија или јавни тужилац био дужан да предузме наложене процесне радње или од тренутка пријема решења о усвајању жалбе.

Иако није изричито прописана садржина предлога за поравнање, законом је прописано да странка треба у предлогу изричито да наведе да ли тражи исплату новчаног обештећења или издавање и објављивање писмене изјаве Правобранилаштва. Наиме, странка има право на исплату новчаног обештећења, које представља један од облика правичног задовољења али и право на издавање и објављивање изјаве Правобранилаштва којом се утврђује да је било повређено њено право на суђење у разумном року, које такође представља један од посебних облика правичног задовољења на које странка има право. У том смислу, странка у предлогу за поравнање означава који облик правичног задовољења захтева, уз могућност да кумулативно захтева оба облика правичног задовољења у случају теже повреде права на суђење у разумном року.¹⁹

Странка која је поднела предлог за поравнање има право да у сваком тренутку одустане од покушаја поравнања и повуче свој предлог за поравнање. Странка је дужна да свој одустанак од поравнања предочи Правобранилаштву у писменој форми.

Поступак пред Правобранилаштром је специфичан. Правобранилаштво има за задатак и покушава да са странком постигне споразум. Рок од два месеца од тренутка пријема предлога за поравнање предвиђен је као рок у коме се има постићи споразум. У случају да се у датом року постигне споразум између Правобранилаштва и странке, закључује се вансудско поравнање. Онда када између одређених лица постоји спор или

¹⁸ Предлог за поравнање Државном правобранилаштву могла су да поднесу и лица која су Европском суду за људска права поднела представку због тога што су сматрала да је повређено њихово право на суђење у разумном року. Та лица су предлог за поравнање могла да поднесу у року од шест месеци од дана ступања на снагу ЗЗПСРР под условом да о њиховој представи није била донета одлука о прихватљивости или основаности. У предлогу за поравнање та лица су била дужна да наведу датум предаје представке ЕСЉП и број саме представке. Ово законско решење предвиђено је прелазним и завршним одредбама ЗЗПСРР (чл. 35. ст. 1).

¹⁹ Чл. 24. ст. 2. ЗЗПСРР.

неизвесност у погледу одређеног правног односа, та лица су у могућности да узајамним попуштањем уклоне неизвесност и одреде узајамна права и обавезе.²⁰ Вансудско поравнање је уствари уговор који стране у једном односу у коме постоји спор или неизвесност накнадно склапају како би омогућиле добровољно извршавање накнадно преузетих права и обавеза у будућности²¹ и на тај начин отклониле постојећи спор или неизвесност. У овом случају, уговор о поравнању закључују странка чије је право на суђење у разумном року повређено и Правобранилаштво и одређују узајамна права и обавезе.

Вансудско поравнање закључено између Државног правобранилаштва и странке која има право на правично задовољење представља извршну исправу на основу које се може спровести принудно извршење у поступку извршења. Иако одредбама Закона о извршењу и обезбеђењу Републике Србије²² није изричито предвиђено да вансудско поравнање представља извршну исправу, одредбом из чл. 41. ст. 1. т. 8. ЗИО је предвиђено да извршну исправу представља и исправа која је другим законом одређена као извршна исправа. Вансудско поравнање се означава као извршна исправа у одредбама ЗЗПСРР али се као извршна исправа одређује и у одредбама Закона о парничном поступку Републике Србије²³ којима је прописано да странка која има намеру да поднесе тужбу против Републике Србије може пре подношења тужбе Државном правобранилаштву да поднесе предлог за мирно решење спора и да споразум постигнут између Државног правобранилаштва и странке има снагу извршне исправе.²⁴

Као што је напред речено, странка може да захтева кумулативно и новчано обештећење и издавање изјаве Правобранилаштва о томе да је повређено право странке на суђење у разумном року. Међутим, Државно правобранилаштво има и једно посебно овлашћење. Тачније, оно може да процени да се правично задовољење за неимовинску штету може постићи и само објављивањем писане изјаве којом се утврђује да је странци било повређено право на суђење у разумном року. Правобранилаштво тада може да предложи странци да јој уместо исплате новчаног обештећења изда и

²⁰ Лексикон грађанског права, Номос, Номос, 1996, 70.

²¹ Гордана Станковић, Грађанско процесно право, прва свеска, Парнично процесно право, Мегатренд универзитет, Београд, 2013, 400.

²² Закон о извршењу и обезбеђењу – ЗИО, Службени гласник РС, бр. 106/2015, 106/2016 – аутентично тумачење и 113/2017 – аутентично тумачење. Детаљно о извршним исправама, вид. Гордана Станковић, Владимир Боранијашевић, Право извршења и право обезбеђења, Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Косовска Митровица, 2017, 73 – 76.

²³ Вид. чл. 345. ст. 2. Закона о парничном поступку Републике Србије - ЗПП, Службени гласник РС, бр. 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 74/2013 – одлука УС и 55/2014.

²⁴ Чл. 193. ЗПП.

објави писану изјаву којом се утврђује да јој је било повређено право на суђење у разумном року.²⁵ Међутим, када се ради о тежој повреди права на суђење у разумном року, Правобранилаштво на захтев странке може странци да исплати и новчано обештећење и изда и објави писану изјаву којом се потврђује да је било повређено њено право на суђење у разумном року. Само у случају теже повреде права на суђење у разумном року предвиђена је могућност кумулације два облика правичног задовољења у предлогу за поравнање и могућност за Правобранилаштво да досуди и новчано обештећење и изда и објави изјаву о повреди права.

Форма и садржина изјаве којом се потврђује да је повређено право странке на суђење у разумном року коју издаје Правобранилаштво предвиђена је законом. Тако, форма изјаве је писмена а њену садржину чине: означавање личног или пословног имена странке и пребивалишта, боравишта или седишта странке, означавање личног или пословног имена заступника или пуномоћника странке и његовог пребивалишта, боравишта или седишта, назив суда или јавног тужилаштва који су повредили право странке на суђење у разумном року, означавање пословног броја судског предмета, односно броја предмета јавног тужилаштва и означавање изричите изјаве којом се утврђује да је странци било повређено право на суђење у разумном року.²⁶

Изјава Правобранилаштва се странци издаје у облику вансудског поравнања и Правобранилаштво је објављује у „Службеном гласнику Републике Србије“.

У случају да је у поступку пред Правобранилаштом дошло до поравнања и да се странци којој је повређено право на суђење у разумном року досуђује новчано обештећење, Правобранилаштво је дужно да се приликом одређивања новчаног обештећења креће у износима који су предвиђени законом. Одредбама закона је прописано да се новчано обештећење признаје у висини од 300 до 3000 евра у динарској противвредности, према средњем курсу народне банке Србије на дан исплате, по предмету.²⁷ Посебно се наглашава да приликом одређивања висине новчаног обештећења Државно правобранилаштво примењује мерила за оцену трајања суђења у разумном року. Ова мерила су по први пут предвиђена одредбама ЗЗПСРР и то као околности које се узимају у обзир приликом одлучивања у поступку по правним средствима којима се штити право на суђење у разумном року.²⁸ Иако су ова мерила већ била коришћена и

²⁵ Чл. 25. ст. 1. ЗЗПСРР.

²⁶ Чл. 25. ст. 3. ЗЗПСРР.

²⁷ Чл. 30. ст. 1. ЗЗПСРР.

²⁸ Према чл. 4. ЗЗПСРР приликом одлучивања о правним средствима којима се штити право на суђење у разумном року уважавају се све околности предмета суђења, пре свега сложеност чињеничних и правних питања, целокупно трајање оступка и

анализирана у поступку поводом повреде права на суђење у разумном року, и у поступку пред Правобранилаштвом, приликом одређивања висине новчаног обештећења за неимовинску штету странци чије је право повређено, Правобранилаштво примењује пре свега мерила која се односе на сложеност предмета истраге или суђења, поступање надлежног државног органа и странке током поступка и значај предмета суђења или истраге по странку. Користећи ова мерила Правобранилаштво би требало да одреди висину новчаног обештећења у распону износа који је предвиђен законом.²⁹

3.2. Тужба за накнаду неимовинске штете

Странка чије је право на суђење у разумном року повређено има право и да подигне тужбу против Републике Србије и захтева новчано обештећење. Тужба странке није дозвољена док траје поступак поравнања пред Државним правобранилаштвом, уколико је странка поднела предлог за поравнање, нити је дозвољена у случају да су странка и Државно правобранилаштво закључили вансудско поравнање.³⁰ То значи да ће тужба странке бити одбачена у случају да ју је странка подигла док траје поступак поравнања или је подигне без обзира на постигнут споразум с Државним правобранилаштвом. Поједини аутори у процесној литератури сматрају да је фаза пред Правобранилаштвом обавезна, аргуменујући свој став управо законским решењем којим се предвиђа да тужба није дозвољена док траје поступак поравнања или је поравнање закључено.³¹ Чини се да се не ради о обавезној фази поступка остваривања права на правично задовољење јер од воље странке зависи да ли ће поднети предлог за поравнање пред Државним правобранилаштвом и захтевати новчано обештећење или издавање и објављивање изјаве о повреди права на суђење у разумном року, или ће подићи тужбу против Републике Србије и захтевати накнаду нематеријалне штете. Суштина је да ће тужба бити недозвољена уколико је странка подигне иако је поднела предлог за поравнање и поступак поравнања још увек траје, односно уколико и поред постигнутог поравнања са Државним

поступање суда, јавног тужилаштва или другог државног органа, природа и врста предмета суђења или истраге, значај предмета суђења или истраге по странку, понашање странака током поступка, посебно поштовање процесних рава и обавеза, затим поштовање редоследа решавања предмета и законски рокови за заказивање рочишта и главног претреса и израду одлука.

²⁹ Одређивање распона новчаног износа на име обештећења се сматра законским решењем које се може критиковати јер се отвара пут за обраћање Европском суду за људска права у Стразбуру за исплату разлике између досуђеног износа и оног износа који би странци припао применом критеријума ЕСЈП (тако: С. Царић, *op. cit.*, 97).

³⁰ Чл. 26. ст. 2. ЗЗПССР.

³¹ С. Царић, *op. cit.*, 96-97.

правобранилаштвом подигне тужбу иако је већ остварила своје право на правично задовољење. Неспорно је да ће странка имати право да подигне тужбу у случају да није дошло до закључења вансудског поравнања.

Уколико је протекао рок у коме је могла да поднесе предлог за поравнање пред Правобранилаштвом или је поступак поравнања безуспешно протекао, странка чије је право на суђење у разумном року повређено има право да подигне тужбу против Републике Србије за новчано обештећење.³² Странка може да подигне тужбу у року од једне године од дана када је стекла право на правично задовољење. Уколико странка подигне тужбу након протека предвиђеног рока, суд ће је одбацити.

Законодавац не предвиђа велики број посебних правила када се ради о поступку по тужби, већ одређује да се независно од врсте и висине тужбеног захтева, у поступку пред судом сходно примењују одредбе о поступку у парницама о споровима мале вредности. Законодавац рогобатно језички формулисаним правилом прописује да „сходно се примењују одредбе о споровима мале вредности из закона којим се уређује парнични поступак“. ЗПП не садржи одредбе о споровима мале вредности већ правила по којима се поступа у парницама о споровима мале вредности.³³ Значајна је вредност правила којим се предвиђа примена правила по којима се поступа у парницама о споровима мале вредности без обзира на врсту и висину тужбеног захтева, јер се на тај начин примењују специфична правила посебног парничног поступка³⁴ која омогућавају краће трајање поступка и брже одлучивање а на тај начин се доприноси и делотворности поменутих правних средстава за заштиту права на суђење у разумном року.³⁵

Посебна правила која за поступак пред судом по тужби странке предвиђа ЗЗПССР односе се на надлежност суда. За одлучивање по тужби месно је надлежан основни суд на чијем подручју тужилац има пребивалиште, боравиште или седиште. И овом одредбом се излази у сусрет

³² Прелазним и завршним одредбама ЗЗПССР (чл. 35. ст. 2) предвиђено је да су тужбу за новчано обештећење против Републике Србије могла да поднесу и лица која су Европском суду за људска права поднела представку због тога што су сматрала да је повређено њихово право на суђење у разумном року, у року од годину дана од дана ступања на снагу ЗЗПССР под условом да о њиховој представи није била донета одлука о прихватљивости или основаности и да нису поднела предлог за поравнање државном правобранилаштву или су одустала од покушаја поравнања.

³³ Вид. 467-479. ЗПП.

³⁴ Нпр. у поступку у парницама о споровима мале вредности одговор на тужбу није обавезна парнична радња туженог, не заказује се нити одржава припремно рочиште, покреће се искључиво кондемпнаторном тужбом, итд. Вид. детаљно: Г. Станковић, (2013), 572 – 575.

³⁵ О томе и: Образложење Закона о заштити права на суђење у разумном року, 21, <https://www.mpravde.gov.rs/sekcija/53/radne-verzije-propisa.php>, 08. јул 2018.

странци чије је право на суђење у разумном року повређено јер се одступа од правила о општој месној надлежности која се одређује према месту пребивалишта или боравишта туженог, чиме јој се олакшава остваривање права на правично задовољење. Ако тужилац нема пребивалиште, боравиште или седиште у Републици Србији, месно је надлежан основни суд који има седиште у месту седишта суда који је утврдио повреду права на суђење у разумном року.³⁶

Суд у овом поступку не може досудити новчано обештећење странци у износу који је виши од износа предвиђеног законом (300 до 3000 евра у динарској противвредности по средњем курсу Народне банке Србије на дан исплате). У поступку по тужби ревизија није дозвољена. Суд приликом одређивања висине новчаног обештећења за неимовинску штету странци чије је право повређено примењује мерила за оцену трајања суђења у разумном року, пре свега мерила која се односе на сложеност предмета истраге или суђења, поступање надлежног државног органа и странке током поступка и значај предмета суђења или истраге по странку.

И објављивање пресуде којом се утврђује да је странци повређено право на суђење у разумном року представља једну од последица одлучивања по тужби странке. У случају да је извршена тежа повреда права на суђење у разумном року, странка може од суда да захтева и објављивање пресуде којом се утврђује да је странци било повређено право на суђење у разумном року. Суд тада доноси пресуду и исту објављује, и истовремено странци досуђује новчано обештећење.

Поред осталих елемената садржине пресуде, пресуда којом се утврђује да је странци било повређено право на суђење у разумном року садржи означавање следећих података о странци: њено лично или пословно име, означавање пребивалишта, боравишта или седишта странке, означавање личног или пословног имена заступника или пуномоћника странке и његовог пребивалишта, боравишта или седишта и означавање датума рођења странке у случају да је странка датум рођења навела у тужби.³⁷

Када пресуда постане правноснажна, њу о свом трошку објављује суд, односно јавно тужилаштво које је повредило право странке на суђење у разумном року. Објављивање пресуде врши се у „Службеном гласнику Републике Србије“.

³⁶ Чл. 28. ст. 2. ЗЗПЦРР.

³⁷ Чл. 29. ст. 2. ЗЗПЦРР.

3.3. Тужба за накнаду имовинске штете

Поред тужбе за новчано обештећење, коју странка чије је право на суђење у разумном року повређено подноси због настале неимовинске штете, странка има право и на подношење тужбе за накнаду имовинске штете. Странка чије је право на суђење у разумном року повређено може да подигне тужбу против Републике Србије за накнаду имовинске штете изазване повредом права на суђење у разумном року. Странка може тужбу да подигне у року од једне године од дана када је стекла право на правично задовољење.³⁸ И у овом случају рок од годину дана ће почети да тече у различитим временским тренуцима, у зависности од тога која странка подиже тужбу – странка чији је приговор усвојен а која није поднела жалбу, странка чија је жалба одбијена уз потврђивање првостепеног решења о усвајању приговора или странка чија је жалба усвојена.

Законодавац не прописује посебна правила у погледу поступка о тужби, осим што упућује на примену одредаба закона којим се уређују облигациони односи и мерила за оцену трајања суђења у разумном року. Подразумева се да се ради о тужби за осуду на чинидбу којом странка захтева од суда да туженој странци, Републици Србији, наложи исплату одређеног новчаног износа на име накнаде материјалне штете коју је странка претрпела услед повреде права на суђење у разумном року. Применом правила садржаних у Закону о облигационим односима,³⁹ суд ће морати да утврди постојање услова одговорности Републике Србије. Суд ће морати да утврди да је штета настала и да постоји узрочна веза између радње којом је повређено право на суђење у разумном року и штете која је настала, с обзиром на то да штета и узрочна веза представљају сталне услове одговорности.⁴⁰ Узрочна веза представља један од основних услова одговорности који мора бити утврђен.

Одговорност Републике Србије за имовинску штету насталу повредом права на суђење у разумном року је објективна. Према правилима објективне одговорности, починилац штете не одговара без кривице, већ

³⁸ Чл. 31. ст. 1. ЗЗПССР.

³⁹ Закон о облигационим односима – ЗОО, Службени лист СФРЈ, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ, Службени лист СРЈ, бр. 31/93 и Службени лист СЦГ, бр. 1/2003 – Уставна повеља.

⁴⁰ Услови одговорности су претпоставке одговорности, чињенице које се морају стећи како би неко био подвргнут имовинској одговорности (Јаков Радишић, Облигационо право, општи део, С.А.М. консалтинг центар, Београд, 1993, 200.). Поред сталних услова одговорности, постоје и повремени услови у које спадају кривица починиоца штете и противправност штетне радње, чије се испуњење тражи само код одређених врста одговорности.

„независно“ од кривице.⁴¹ У суштини, одговорност наступа независно од кривице, на основу објективних услова одговорности – штете и узрочне везе, те се одговорност стога назива објективном одговорношћу.⁴²

И када је у питању исплата на име новчаног обештећења због неимовинске штете настале повредом права на суђење у разумном року, и у случају исплате накнаде имовинске штете, новчана средства исплаћује суд или јавно тужилаштво које је повредило право на суђење у разумном року. Новчана средства се обезбеђују из буџета Републике Србије, и то из средстава која су намењена покрићу текућих расхода судова и јавних тужилаштва. Притом, из средстава намењених расходима се изузимају расходи на име запослених и текућег одржавања објеката и опреме и из тог дела средстава се не могу исплаћивати новчани износи на име новчаног обештећења и накаде имовинске штете због повреде права на суђење у разумном року.

4. УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

Као што је напред наведено, право на правично задовољење због повреде права на суђење у разумном року припада странци чији је приговор ради убрзања поступка усвојен, а која није поднела жалбу; странци чија је жалба одбијена уз потврђивање првостепеног решења о усвајању приговора и странци чија је жалба усвојена. Свака од ових странака има право да захтева правично задовољење у одређеном року, захтевајући исплату новчаног обештећења за неимовинску штету која јој је нанета, објављивање писане изјаве Државног правобранилаштва којом се утврђује да јој је било повређено право на суђење у разумном року или објављивање пресуде којом се утврђује да је странци било повређено право на суђење у разумном року.

Странка своје право на правично задовољење може остварити у поступку пред Државним правобранилаштром и у поступку пред судом. Правила о фази поступка за остваривање права на правично задовољење пред Правобранилаштром су врло значајна јер се странци и Државном правобранилаштру даје могућност да закључе вансудско поравнање. С друге стране, у случају да је дошло до закључења вансудског поравнања у поступку пред Државним правобранилаштром, странка нема право да подигне тужбу против Републике Србије и захтева накнаду неимовинске штете, те се на тај начин умањује број тужби и судских поступака против државе. Битно је и овлашћење које се даје Државном правобранилаштру да може да, након спроведених извиђаја и оцене мерила за трајање суђења у разумном року,

⁴¹ Ibid, 197.

⁴² Ibid.

донесе и другачију одлуку. Тачније, да и ако је странка захтевала новчано обештећење, може да донесе одлуку да је писана изјава Државног правобранилаштва довољна као сатисфакција за учињену повреду права на суђење у разумном року. На тај начин се Правобранилаштво и држава бране од неоснованих захтева странака. Опет, у случају да се ради о тежој повреди права на суђење у разумном року, Државно правобранилаштво има овлашћење да досуди и новчано обештећење и изда и објави писану изјаву о повреди права странке на суђење у разумном року. Уколико странка не покрене поступак пред Државним правобранилаштом или тај поступак буде безуспешно окончан, она има право да подигне тужбу против Републике Србије и своје право на новчано обештећење остварује по правилима поступка у парницама о споровима мале вредности. И објављивање пресуде је модалитет правичног задовољења у случају да на захтев странке суд доноси пресуду којом потврђује тежу повреду права на суђење у разумном року и досуђује новчано обештећење.

Vladimir BORANIJAŠEVIĆ, LL.D.

Full-time Professor, Faculty of Law,

University of Priština temporarily settled in Kosovska Mitrovica

THE RIGHT TO A FAIR SATISFACTION

-According to the Law on Protection of the Right to a Trial in Due Time-

Summary

A fair satisfaction represents one of the modalities of protection of the right to a trial in due time. Regulations of the Law on Protection of the Right to a Trial in Due Time introduce the request for a fair satisfaction as one of the instruments for protection of the right to a trial in due time. The right to a fair satisfaction is entitled to parties who have tried to protect their right to a trial in due time by the objection for the sake of hastening the procedure or by complaint, since it is only after these legal instruments have been used that parties are enabled to use an instrument in order to claim a fair satisfaction. The kinds of fair satisfaction are: the right to a cash compensation of non-pecuniary damage that has been caused to a party by violation of the right to a trial in due time, the right to a publication of a written statement of the State Attorney's Office which determines the fact that the party's right to a trial in due time has been violated, and the right to a publication of a verdict which determines that the party's right to a trial in due time has been violated.

The author in the paper points to the rules related to persons that have a right to a fair satisfaction and deadlines that a fair satisfaction can be demanded

within. All kinds of fair satisfaction regulated by the law have been analyzed. Specific rules to act in accordance with in the procedure for realization of the right to a fair satisfaction have also been analyzed in detail.

Keywords: the right to a trial in due time, the right to a fair satisfaction, State Attorney's Office, a settlement proposal, charges, a verdict.

ЛИТЕРАТУРА

Боранијашевић Владимир, О заштити права на суђење у разумном року, Тематски зборник радова „Начела добре владавине – начело правне сигурности и начело правичности“, Правни факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица, 2016.

Боранијашевић Владимир, Поступак за заштиту права на суђење у разумном року, Тематски зборник радова „Начела добре владавине – начело правне сигурности и начело правичности“, Правни факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица, 2017.

Васовић Јасмина, Предговор, Закон о заштити права на суђење у разумном року, Службени гласник, Београд, 2015;

Закон о заштити права на суђење у разумном року, Службени гласник РС, бр. 40/2015.

Глушчевић Маја, Закон о заштити права на суђење у разумном року, Избор судске праксе бр. 9/2005.

Закон о извршењу и обезбеђењу, Службени гласник РС, бр. 106/2015, 106/2016 – аутентично тумачење и 113/2017 – аутентично тумачење.

Закон о облигационим односима, Службени лист СФРЈ, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ, Службени лист СРЈ, бр. 31/93 и Службени лист СЦГ, бр. 1/2003 – Уставна повеља.

Закон о парничном поступку Републике Србије, Службени гласник РС, бр. 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 74/2013 – одлука УС и 55/2014.

Закон о правобранилаштву, Службени гласник РС, бр. 55/2014.

Лексикон грађанског права, Београд, Номос, 1996.

Образложење Закона о заштити права на суђење у разумном року, <https://www.mpravde.gov.rs/sekcija/53/radne-verzije-propisa.php>.

Радишић Јаков, Облигационо право, општи део, С.А.М. консалтинг центар, Београд, 1993.

Решење Врховног касационог суда Рж1 гп 7/2017 од 10. априла 2017. године, <https://www.vk.sud.rs/sr/rж1-гп-72017-дужина-трајања-поступка>.

Решење Врховног касационог суда Рж г 1363/2016 од 21. децембра 2016. године, <https://www.vk.sud.rs/sr/rж-г-13632016-понашање-суда>.

Салма Марија, Суђење у разумном року – правна средства којима се штити право на суђење у разумном року, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 3/2015.

Станковић Гордана, Грађанско процесно право, прва свеска, Парнично процесно право, Мегатренд универзитет, Београд, 2013.

Станковић Гордана, Боранијашевић Владимир, Право извршења и право обезбеђења, Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Косовска Митровица, 2017.

Станковић Гордана, Мандић Љубица, Организационо грађанско процесно право, Свен Ниш, Косовска Митровица, 2013.

Царић Славољуб, Право на суђење у разумном року, Службени гласник, Београд, 2015.

Цвијановић Срђан, Право на суђење у разумном року и дисциплинска одговорност носилаца правосудне функције за повреду права на суђење у разумном року, ПРАВО – теорија и пракса, бр. 7-9/2016.